

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 20/2002 vp

Hallituksen esitys laeiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 88 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 4 päivänä syyskuuta 2002 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 88 §:n muuttamisesta (HE 98/2002 vp).

Eduskunta-aloitteet

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä — lakialoitteen laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 44 §:n muuttamisesta (LA 3/1999 vp — Esa Lahtela /sd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 9 päivänä huhtikuuta 1999,
— lakialoitteen laiksi ylivelkaantuneiden velallisten velkojen osittaisesta anteeksiantamisesta (LA 143/1999 vp — Risto Kuisma /rem ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 25 päivänä marraskuuta 1999,
— lakialoitteen laiksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta (LA 27/2001 vp — Esa Lahtela /sd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 18 päivänä huhtikuuta 2001,
— toimenpidealoitteen ylivelkaantuneiden aseman parantamisesta (TPA 28/2000 vp — Esa Lahtela /sd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 21 päivänä maaliskuuta 2000,
— toimenpidealoitteen ylivelkaantuneiden aseman parantamisesta (TPA 118/2000 vp Lauri Oinonen /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 3 päivänä toukokuuta 2000, ja

— toimenpidealoitteen työryhmän asettamisesta selvittämään ylivelkaantumisongelmia (TPA 242/2000 vp — Margareta Pietikäinen /r), joka on lähetetty valiokuntaan 25 päivänä lokakuuta 2000.

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 33/2002 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Liisa Lehtimäki ja erityisasiantuntija Jussi Heiskanen, oikeusministeriö
- käräjätuomari Petteri Palomäki, Tampereen käräjäoikeus
- tutkija Vesa Muttilainen, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
- ylitarkastaja Timo Saastamoinen, Verohallitus
- lakimies Juha Jokinen, Kuluttajavirasto
- toiminnanjohtaja Leena Veikkola, Takuu-Säätiö
- hallintojohtaja, varatuomari Maarit Kuuri, Aktiv Hansa Oy
- asianajaja Juhani Viilo, Suomen Asianajajaliitto
- puheenjohtaja Timo Mäki, Suomen Perimistoimistojen Liitto ry

- varapuheenjohtaja, oikeustieteen kandidaatti Kari Tuominen, Suomen Oikeusapulakimiehet ry
- johtaja Erkki Kontkanen ja toimitusjohtaja Markus Fogelholm, Suomen Pankkiyhdistys
- johtaja Rauno Vanhanen, Suomen Yrittäjät ry
- varapuheenjohtaja, velkaneuvoja Elvi Oikarinen ja hallituksen jäsen Jyrki Tuominen, Velkaneuvonta ry
- professori Matti Rudanko ja hallituksen jäsen Reijo Sivén, Katakombista Elämään -kansanliike
- Vantaan kaupungin sosiaaliasiamies Miikka Liukkonen
- dosentti Johanna Niemi-Kiesiläinen.

Lisäksi valiokunta on saanut Helsingin kihlakunnan ulosottovirastolta kirjallisen lausunnon sekä useita kansalaiskirjeitä.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yksityishenkilön velkajärjestelystä annettua lakia. Lakiin ehdotetaan otettavaksi aikaisempaa yksityiskohtaisemmat säännökset velkajärjestelyn myöntämisedellytyksistä silloin, kun järjestelylle on velkaantumisen perusteeseen liittyvä tai muu laissa tarkoitettu este.

Esityksessä selkiytettäisiin velallisen lisäsuoritusvelvollisuutta koskevia menettelysäännöksiä ja tarkistettaisiin rahamääriä. Esityksessä ehdotetaan tarkistettavaksi myös säännöksiä maksuohjelmassa vahvistetun maksuvelvollisuuden alentamisesta ja mahdollisuudesta määrätä maksuohjelma raukeamaan. Laissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi velallisen oikeudesta lykätä maksujaan hänen maksukykinsä tilapäisesti heikentyessä. Esitys sisältää ehdotuksen myös verotusmenettelystä annetun lain muuttamiseksi.

Esitys liittyy vuoden 2003 talousarvioesitykseen. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa LA 3/1999 vp ehdotetaan velkajärjestelylain muuttamista siten, että järjestelyn aikana saatavasta nettolisätulosta jäisi aina vähintään puolet omaan käyttöön.

Lakialoitteessa LA 143/1999 vp ehdotetaan säädettäväksi laki, jolla jokaiselle ylivelkaantuneelle Suomen kansalaiselle annettaisiin veloista anteeksi se osa, jota velallinen ei kykene koh-

tuudella vuoden 2006 loppuun mennessä maksamaan.

Lakialoitteessa LA 27/2001 vp esitetään velkajärjestelyn esteiden vähentämistä siten, että velkajärjestelyn piiriin voisi päästä maksuvaran puutteen väliaikaisuudesta huolimatta. Lisäksi pitäisi olla mahdollista päästä velkajärjestelyyn kahden vuoden jälkeen tilanteessa, jossa esteperusteella ensimmäinen anomus on hylätty, jos velallinen on osoittanut kyseisen kahden vuoden aikana maksuhalukkuutensa eikä enää ole ottanut uutta velkaa. Maksuohjelman muuttamiskynnystä ansiotulojen ja kertaluonteisen suorituksen osalta ja maksuohjelman raukeamiskynnystä ehdotetaan korotettaviksi.

Toimenpidealoitteet

Toimenpidealoitteessa TPA 28/2000 vp ehdotetaan mm., että hallitus velkajärjestelylain tarkistuksin ja perusteluosassa mainituin rahoituskeinoin ryhtyy purkamaan elinikäisen velkaorjuuden ongelmaa maassamme.

Toimenpidealoitteessa TPA 118/2000 vp ehdotetaan mm., että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin yksityishenkilön konkurssilain säätämiseksi siten, että velalliselle myönnetään hänen hakemuksestaan yksityishenkilön konkurssi, jossa määrätään hänen maksettavakseen kolmen vuoden maksuvaraa vastaava, tuomioistuimen määrittelemä rahasumma.

Toimenpidealoitteessa TPA 242/2000 vp ehdotetaan, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin asettaakseen työryhmän selvittämään kiireelli-

sesti ylivelkaantumisongelmaa olemassa olevien lakien pohjalta, jotta omatta syyttään epä-

toivoiseen tilanteeseen joutuneet ihmiset voivat saada nykyistä enemmän apua.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esitys kuuluu yhtenä tärkeänä osana hallituksen toimenpideohjelmaan, jolla ylivelkaantuneiden asemaa pyritään parantamaan. Esityksessä on tasapuolisesti otettu huomioon niin velkojan kuin velallisen asemaan vaikuttavat tekijät ja tarkoin huolehdittu siitä, että velkajärjestelyn yhteiskunnallinen hyväksyttävyys säilyy. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat yleisesti pitäneet esitystä myönteisenä uudistuksena.

Valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Keskeiset muutosehdotukset

Hallituksen esityksen keskeiset muutosehdotukset ovat seuraavat:

- *Velkajärjestelyn myöntäminen yleisestä esteestä huolimatta, uusi 10 a §*
Alun epäyhtenäisestä oikeuskäytännöstä on kokemusten, koulutuksen ja ennakkopäätösten avulla päästy melko yhdenmukaiseen tulkintakäytäntöön velkajärjestelyn myöntämisessä niissä tapauksissa, joissa on erityisiä vastasyitä järjestelyn myöntämiseen yleisestä esteestä huolimatta. Nyt käytäntöä vahvistetaan edelleen, kun syyt, joiden vallitessa velkajärjestely voidaan yleisistä esteistä huolimatta myöntää, koetaan omaksi säännöksi.
- *Lisäsuoritusvelvollisuus, uusi 35 a §*
Lisäsuoritusjärjestelmän peruseriaatteet säilyvät ennallaan, mutta velallisen lisäsuoritusvelvollisuutta lievennetään seuraavin tavoin:
 - 1) Lisäsuoritusvelvollisuuden perusteena olevaa tulojen lisäyksen määrää korote-

taan 610 eurosta 800 euroon kalenterivuodessa.

2) Tulojen lisäyksestä jää velallisen omaan käyttöön nykyistä jonkin verran suurempi määrä. Velallisen on käytettävä 800 euroa ylittävistä vuotuisesta tulojen lisäyksestä velkojen maksuun kaksi kolmasosaa, kun nykyisin on käytettävä kolme neljäsosaa tulojen lisäyksen koko määrästä, jos tulot ylittävät 610 euroa.

3) Velallinen saa vähentää velkojille maksettavasta määrästä välttämättömiin menoihin tarvitsemansa lisäyksen, jos hänelle itselleen jäävä osuus tulojen lisäyksestä ei kata menoja. Säännös on uusi. Nykyisin tällaista vähennysoikeutta ei ole, vaan lisäsuoritusten laskentaperusteeksi riittää yksin tulojen kasvu.

4) Asumismenojen aleneminen ei enää perusta lisäsuoritusvelvollisuutta.

5) Kertaluonteisten tulojen (perintö tms.) osalta lisäsuoritusvelvollisuus syntyy siltä osin kuin tällaisten tulojen yhteismäärä maksuohjelman aikana ylittää 1 000 euroa. Nykyisin velkojille on suoritettava koko kertynyt määrä sen jälkeen, kun suorituksen määrä ylittää 1 000 euroa ohjelman aikana.

- *Maksuohjelman noudattaminen, 41 §*
Maksukyvyn heikentymisen vuoksi velallisella on mahdollisuus lykätä maksuohjelmassa määrättyjä suorituksia. Kullekin velkojalle tulevia maksusuorituksia voi lykätä kaikkiaan kolmen kuukauden maksuvelvollisuutta vastaavan määrän.

- *Maksuohjelman laiminlyönnin seuraamukset ja maksuohjelman raukeaminen, 42 §*

Silloin kun velallinen on olennaisessa määrin laiminlyönyt lisäsuoritusvelvollisuutensa, ohjelman raukeamisen vaihtoehtona on mahdollisuus määrätä velalliselle lisäsuoritusvelvollisuus.

- *Maksuohjelman muuttaminen — maksukyvyn heikentyminen maksuohjelman aikana, 44 §*

Lähtökohtana säilyy se, että velallisen on täytettävä maksuohjelmassa määrätty maksuvelvollisuutensa, vaikka se olosuhteiden muuttumisen vuoksi veisi pidemmän aikaa kuin maksuohjelmassa oli määrätty. Maksuvelvollisuuden alentaminen on kuitenkin mahdollista nykyistä hieman lievemmin perustein, jos maksuvelvollisuudesta on vielä maksuohjelman päättymishetkellä täyttämättä huomattava osa ja syynä tähän on velallisen maksukyvyn heikentyminen. Harkittaessa maksuvelvollisuuden alentamista otetaan erityisenä perusteena huomioon maksuvelvollisuuden täyttämiseen vaadittava aika velallisen muuttuneissa olosuhteissa.

- *Menettelysäännösten tarkistaminen: lisäsuoritusten vahvistamista koskeva hakemus, uusi 61 a §*

Täytäntöpanoperusteen saamiseksi velkoja voi hakea velallisen maksamatta jättämistä lisäsuorituksista tuomioistuimen päätöksen vasta maksuohjelman päättymisen jälkeen. Tavoitteena on, että yhtä velallista kohden hakemus tehdään vain kerran.

Muutosehdotukset ovat selkeitä ja kannatettavia. Ongelmalliseksi sen sijaan on osoittautunut muutetun järjestelmän hahmottaminen kokonaisuutena ja uusien säännösten keskinäinen yhteensovittaminen. Hallituksen esityksen perusteluita lukemalla ei ole selvinnyt, miten toimitaan tilanteissa, joissa lisätulojen johdosta velalliselle näyttää tulevan lisäsuoritusvelvollisuus, mutta hänen menonsa ovat nousseet niin, että maksuohjelman muuttaminen tuntuisi välttämättömältä. Valiokunta on erikseen selvittänyt tätä kysymystä ja esittää sen johdosta seuraavaa.

Maksuohjelman muuttamista ja lisäsuoritusvelvollisuutta koskevien säännösten yhteensovittaminen

Nykyinen järjestelmä. Velkoja voi vaatia lisäsuorituksia maksuohjelman aikana tai sen päätyttyä. Velallinen sen sijaan ei voi hakea enää ohjelman päätyttyä sen muuttamista. Kuitenkin tarvetta tähän olisi silloin, kun lisäsuorituksia on jäänyt maksamatta velallisen heikentyneen maksukyvyn vuoksi ja rästiin jääneiden lisäsuoritusten määrä on suuri.

Nykyisin lisäsuoritusten määrää laskettaessa ei oteta huomioon velallisen lisääntyneitä menoja, vaan laskelma tehdään yksin tulojen lisääntymisen perusteella. Käytännössä kuitenkin tulonhankkimiskulut vähennetään, mikä onkin perusteltua. Tällöinkin maksettava määrä on voinut kasvaa huomattavankin suureksi. Kun suoritukset tulevat maksettaviksi ohjelman päätyttyä, maksaminen on raskasta ja tuntuu kohtuuttomalta.

Epäkohtien vuoksi järjestelmää ehdotetaan nyt muutettavaksi.

Siirtymävaihe. Ennen lain voimaantuloa kertyneiden lisäsuoritusten määrän kohtuullistamisesta säädetään voimaantulosäännöksen 8 momentissa. Kun velkoja vaatii ennen lain voimaantuloa kertyneitä lisäsuorituksia, velallinen voi vedota sellaisiin seikkoihin, joiden perusteella maksuohjelmaa voitaisiin 44 §:n 1 momentin nojalla muuttaa. Tällöin lisäsuorituksia voidaan uusien säännösten mukaan alentaa tai poistaa kokonaankin, jos velallinen joutuisi käyttämään rästien maksuun pitkän ajan ja jos rästiin jääneen määrän maksaminen olisi muuttuneissa olosuhteissa kohtuutonta.

Voimaantulosäännöksen 8 momentti koskee sekä tilannetta, jossa maksuohjelma on päättynyt, että tilannetta, jossa maksuohjelma on kesken. Silloin kun ohjelma on päättynyt, velkojalla on säännöksen nojalla oikeus esittää vaatimuksensa kahden vuoden aikana lain voimaantulon jälkeen.

Uusia lisäsuoritussäännöksiä ryhdytään noudattamaan kesken olevien maksuohjelmien osalta suoraan lain nojalla heti lain voimaantultua.

Velallisen lisäsuoritusvelvollisuus määräytyy siten uuden 35 a §:n mukaan, ja tällöin velallisella on oikeus käyttää lisätulojaan lisääntyneiden menojensa katteeksi, jollei velalliselle jäävä osuus riitä siihen.

Lisäsuoritusten kertyminen lain voimaantulon jälkeen. Uudenkin järjestelmän lähtökohta on, että velallinen maksaa lisäsuoritukset ajallaan, kalenterivuositain. Tämä on velkajärjestelyyn kuuluva velvollisuus, jota pitää kaikin tavoin korostaa velalliselle. Mitä paremmin maksuohjelmia tältä osin noudatetaan, sitä vähemmän jää selvitettävää ohjelman päätyttyä.

Uusien säännösten tavoitteena on, ettei maksurästejä kerry lainkaan tai, jos kertyy, niin aikaisempaa vähemmän siten, että lisäsuoritusten maksaminen olisi useimmiten mahdollista. Tämä perustuu siihen, että 35 a §:n 3 momentin mukaan velallinen ei ole velvollinen maksamaan velkojilleen lisääntyneitä tulojaan siltä osin kuin hän on ne välttämättä tarvinnut tulojen hankkimisesta aiheutuneisiin tai muihin menoihinsa. Velallisen menojen kasvu otetaan siis huomioon laskettaessa sitä, pitääkö hänen ja missä määrin maksaa velkojaan lisää. Kun velallisen menot pienentävät lisäsuorituksia, rästien määrien ei pitäisi kasvaa huomattavan suuriksi muuten kuin poikkeustapauksissa. Silloin syynä voi lähinnä olla puolison tulojen pitkäaikainen aleneminen tai menojen kasvu. Jos tällaisesta syystä syntyy merkittävä määrä rästejä, niitä voidaan maksuohjelmaa muuttamalla alentaa. Se, että velallisen on haettava maksuohjelman muutosta ohjelman aikana, on johdonmukainen seuraus velallisen velvollisuudesta huolehtia lisäsuorituksista vuosittain.

Jos lisäsuoritukset ovat rästiytyneet, velkoja voi vaatia tuomioistuimessa lisäsuorituksia vasta maksuohjelman päätyttyä. Ääritapauksissa velkojalla on mahdollisuus hakea lisäsuoritusten laiminlyönnin vuoksi ohjelman raukeamista. Tällöin tuomioistuin voi raukeamisen sijasta antaa lisäsuorituksista täytäntöönpanokelpoisen tuomion.

Maksuohjelman keston päätyminen merkitsee yleensä sitä, että velallinen vapautuu velko-

jen loppuosasta eikä velkoja voi menestyksellä esittää velkajärjestelyn piiriin kuuluviin velkoihin perustuvia uusia vaatimuksia. Maksuohjelman keston päättymisestä huolimatta velallisen on täytettävä maksuohjelmassa määrätty maksuvelvollisuutensa, jos maksuja velkojille on vielä suorittamatta.

Valiokunta korostaa, että maksuohjelman keston päätyttyä velallisella ei enää ole muita velkajärjestelystä aiheutuvia velvoitteita, ei esimerkiksi myötävaikutusvelvollisuutta, eikä hänelle voi syntyä lisäsuoritusvelvollisuutta, vaikka hänen tulonsa paranisivat tai hän saisi perinnön.

Saatavan selvittäminen

Valiokuntakäsittelyssä on tullut esiin erinäisiä velkajärjestelymenettelyyn liittyviä ongelmia. Erityisesti saatavan oikean määrän selvittäminen näyttää tuottavan hankaluuksia. Velalliset tuntevat olevansa velkojan ja tuomioistuimen armoilla.

Velkajärjestelylaissa on yksityiskohtaiset säännökset saatavan selvittämisestä. Kun näyttää siltä, että ne ovat paikka paikoin unohtuneet, valiokunta esittää selvittämissäännösten pääpiirteet seuraavassa.

Tuomioistuimen tutkimisoikeus ja -velvollisuus. Perusideana on, että tuomioistuimen tutkimisoikeus ja -velvollisuus on velkajärjestelyssä samanlainen kuin silloin, jos velkoja nostaa velkomuskanteen. Velallisen on velkajärjestelyä hakiessaan ilmoitettava muun muassa tiedot velkojistaan ja veloistaan. Jos velkajärjestely aloitetaan, tuomioistuin asettaa määräpäivän, johon mennessä velkojien on kirjallisesti ilmoitettava selvittäjälle tai muulle maksuohjelmaehdotuksen laatijalle taikka tuomioistuimelle velkajärjestelyn piiriin kuuluvan velan määrä, mikäli se poikkeaa velallisen ilmoittamasta.

Velkajärjestelyssä tuomioistuin voi viran puolesta hylätä velkojan vaatimuksen vain, jos se on selvästi perusteeton. Tämä vastaa tuomioistuimen tutkimisvelvollisuutta summaarisessa riita-asiassa (OK 5:3 §). Muutoin tuomioistuin tutkii maksuohjelmaehdotukseen merkityt saata-

vat vain, jos ne riitautetaan. Oikeus riitauttamiseen on velkojilla sekä velallisella silloin, kun ohjelmaehdotuksen laatii selvittäjä. Tuomioistuimien voi ratkaista väitteet velkajärjestelyn käsittelyn yhteydessä tai osoittaa sen osapuolen, jolla on asiassa näyttövelvollisuus, määräajassa saattamaan asian tutkittavaksi eri oikeudenkäynnissä tai muussa menettelyssä.

Takaaja ja takausvelka. Velallisen maksuohjelman vahvistamista koskevalla päätöksellä ei ole välitöntä vaikutusta velkojan ja takaajan väliseen oikeussuhteeseen. Velallisen velkajärjestelyssä takaaja on velkojan asemassa ja saa sillä perusteella kaikki tiedot velallisen velkajärjestelystä. Takaajan tiedonsaantioikeutta turvaavia säännöksiä sisältyy lisäksi takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annettuun lakiin (361/1999). Lain mukaan takaajalla on myöhemminkin pyynnöstä oikeus saada velkojalta päävelkaa koskevia tietoja.

Muutoin takaajan kannalta merkityksellisiä seikkoja ovat:

1) Takaaja itse voi saada velkajärjestelyn, jolle selviydy takamastaan velasta ja omista veloistaan.

2) Jos velkajärjestelyä hakee velallinen, takaaja on aina velkojan asemassa riippumatta siitä, onko hän vielä maksanut takausvelkaa lainkaan. Tällöin takaajaa on kuultava velallisen hakemuksesta (VJL 52.2 §) ja takausvelka otetaan maksuohjelmaan. Takaajalla on oikeus lausua maksuohjelmasta ja hakea asiassa muutosta. Takaaja voi myös hakea maksuohjelman muuttamista ja raukeamista.

3) Takaaja voi velallisen yksityisvelkojan ominaisuudessa vaatia maksuohjelman keston jatkamista omaksi hyväkseen (VJL 31 a §).

Velallisen kannalta olennaista on:

1) Kun velallinen on täyttänyt maksuvelvollisuutensa velkajärjestelyssä, ts. maksanut maksuohjelmassa määrätty suorituksien ja mahdolliset lisäsuoritukset, velallinen vapautuu lopulta velkojaan lopullisesti. Tämä koskee myös takausvelkaa riippumatta siitä, onko velkoja saanut suorituksia takaajalta vai ei.

2) Jos velallisen maksuohjelmaa on jatkettu yksityistakaajan hyväksi (VJL 31 a §), velallisen on täytettävä tämä maksuvelvollisuutensa ennen kuin hän voi vapautua vastuustaan takausvelan osalta.

3) Velallinen voi aina vapaaehtoisesti maksaa velkojaan maksuohjelman jälkeen. Jos hän maksaa velkaa yksityisvelkojalle (takaajalle), sitä pidetään verotuksellisessa mielessä velan maksuna eikä lahjana.

4) Velkojat eivät voi periä maksuohjelman jälkeen velkajärjestelyn piiriin kuuluvia velkojaan. Silloinkin, jos maksuohjelmasta puuttuu ns. tuntematon velka, velallinen voi vedota velkajärjestelyyn. Tällöin velkojalle voidaan määrätä maksettavaksi velasta vain se määrä, jonka velkoja olisi saanut, jos velka olisi sisältynyt maksuohjelmaan.

Lainuudistuksen toimeenpano

Valiokunta pitää välttämättömänä, että tavoitteiden toteuttamiseksi lainuudistuksen toimeenpano turvataan mahdollisimman monin tavoin. On käytettävä hyväksi kaavakkeiden uudistamista ja riittävän monipuolista tiedottamista sekä huolehdittava niin velkaneuvojen, selvittäjien kuin tuomareidenkin koulutuksesta. Velkaneuvojen koulutuksessa on kiinnitettävä huomiota myös työtä tehostaviin yhtenäisiin työmenetelmiin.

Syrjäytymisen ehkäiseminen on hallitusohjelmassa keskeisellä sijalla. Tähän liittyviä toimia ovat mm. 1) nyt käsiteltävänä oleva yksityishenkilön velkajärjestelylain muuttaminen niin, että velalliset pääsevät jonkin verran aikaisempaa helpommin velkajärjestelyn piiriin, 2) kuluneen vuoden aikana neuvoteltu ja sovittu ohjelma vapaaehtoisten velkasovintojen edistämisestä sekä 3) sosiaalisesta luototuksesta annettava laki. Tarkoituksena on luoda toimenpidekokonaisuus, jonka avulla voidaan ratkaista suuri osa vielä jäljellä olevista 1990-luvun laman ylivelkaongelmista.

Toimenpidekokonaisuuden hoitamista varten on kuluvan vuoden lisäbudjetissa myönnetty lisärahoitusta talous- ja velkaneuvontaa varten sekä ehdotettu vuoden 2003 budjetissa korotettavaksi tuomioistuinten käyttöön, selvittelykus-

tannuksiin ja talous- ja velkaneuvontaan osoitettuja määrärahoja. Näistä myönteisistä toimenpiteistä huolimatta valiokunta toteaa, ettei missään sille esitetyssä asiakirjassa ole esitetty realistista laskelmaa tarvittavista lisäresursseista.

Velkaneuvonta on jo nyt ruuhkautunut, eikä tilanne voine lisäresursseista huolimatta pikaisesti parantuakaan. On vakavasti otettava huomioon, että lisääntynyt työpaine ja jatkuva kiire kuluttavat päteviä neuvojia. Myös uuden henkilökunnan kouluttaminen vie osan kokeneiden velkaneuvojien työpanoksesta. Valiokunta pitää erityisen tärkeänä, että velkaneuvojien työtä tuetaan koko ajan, että velkaneuvonnan kokonaistilannetta seurataan tiiviisti ja että tarvittaviin lisätoimenpiteisiin ryhdytään välittömästi.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta

4 §. Maksukyvyn arviointi. Pykälän 2 momentissa olevaa säännöstä oikeusministeriön oikeudesta antaa tarkempia määräyksiä maksukyvyn arvioinnin perusteista ehdotetaan tarkennettavaksi.

Ehdotuksen mukaan välttämättömiä elinkustannuksia koskevia rahamääriä tarkistetaan vuosittain, jotta elinkustannuksissa tapahtuvat muutokset tulevat otetuiksi nykyistä kattavammin huomioon. Uusi menettely on sama kuin toimeentulotuen tarkistamisessa. Muutoinkin tarpeellisen perustoimeentulon arviointi nojautuu toimeentulotukijärjestelmään. Velkajärjestelyn elinkustannusten mitoituksessa on kuitenkin otettu huomioon se, että velkajärjestely kestää yleensä viisi vuotta, kun toimeentulotuki on mitoitettu vain tilapäiseksi avuksi.

Eräät valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat huomauttaneet, ettei lapsilisää saisi ottaa huomioon velallisen maksuvaraa määriteltäessä, koska lapsilisä ei ole tarkoitettu velkojien hyväksi. Valiokunta toteaa, että lapsilisä luetaan velkajärjestelyssä lapsesta aiheutuvien menojen

katteeksi samoin kuin toimeentulotukijärjestelmässä.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, ettei 2 momentin uusi sanamuoto ole onnistunut, sillä perussäännökset velallisen maksukykyä arvioitaessa huomioon otettavista seikoista sisältyvät 1 momenttiin. Sanamuoto on perustuslakivaliokunnan mukaan ongelmallinen myös perustuslain 80 §:n 1 momenttiin sisältyvän lain alaa koskevan säännöksen kannalta. Lakivaliokunta esittää ehdotuksen 2 momentin tarkistamista tältä osin.

10 a §. Velkajärjestelyn myöntäminen yleisestä esteestä huolimatta. Pykälän perusteluissa on havaittu käännösvirhe. Esityksen valmistelun viime vaiheessa suomenkieliseen tekstiin tehty tarkennus (s. 31/II) on epähuomiossa jäänyt korjaamatta ruotsinkieliseen käännökseen. Kyseinen suomenkielinen perusteluteksti on seuraava:

"Käytännössä tämä voi tarkoittaa sitä, että harkittaessa esimerkiksi 1990-luvun alun laman seurauksena velkaantuneiden pääsemistä velkajärjestelyn piiriin heti lainmuutoksen tultua voimaan, velkaantumisesta kuluneella pitkällä ajalla voisi olla keskeinen merkitys painavia syitä harkittaessa. Koska kyse on kokonaisharkinnasta, huomiota olisi tällöinkin kiinnitettävä myös siihen, ettei joku muu säännöksessä tarkoitettu seikka ole voimakkaasti velkajärjestelyn myöntämistä vastaan."

Käännöksen (s. 34/I) olisi pitänyt olla seuraavan sisältöinen:

"I praktiken kan detta innebära att den tid som har förflutit från skuldsättningen kan vara av central betydelse när man överväger om det finns vägande skäl att bevilja t.ex. gäldenärer vilkas skuldsättning har berott på lågkonjunkturen i början av 1990-talet skuldsanering omedelbart efter att lagändringen har trätt i kraft. Eftersom det är fråga om en helhetsbedömning skall man också härvid ge akt på att inte någon annan omständighet som avses i bestämmelsen starkt talar mot beviljandet av skuldsanering."

35 a §. Lisäsuoritusvelvollisuus. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, johon kootaan ne

säännökset, joiden nojalla määräytyy velallisen velvollisuus maksaa velkojaan maksuohjelmassa vahvistettua määrää enemmän. Pykälän mukaan velkoja voi pyytää tuomioistuimelta päätöksen velallisen maksettavista lisäsuorituksista.

Lisäsuorituksia koskevan hakemuksen perusteella annettava tuomioistuimen ratkaisu on maksuun velvoittava ja ulosottoteitse täytöntönpantavissa. Koska pykälän sanamuoto on epätarkka, valiokunta ehdottaa sen tarkistamista.

41 §. Maksuohjelman noudattaminen. Voimassaolevan pykälän mukaan velallisen on suoritettava maksuohjelman mukaiset maksut kullekin velkojalle ohjelmassa määrättyä maksuaikataulua noudattaen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, joka koskee velallisen oikeutta lykätä velkojalle tulevan maksun suorittamista.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että säännöksen sanamuotoa on syytä tämentää, koska siitä ei käy selvästi ilmi, että kolmen kuukauden maksuvelvollisuutta vastaava määrä on tarkoitettu koskemaan kullekin velkojalle suoritettavien maksujen yhteismäärää. Lakivaliokunta esittää säännöksen sanamuodon tarkistamista tältä osin.

61 a §. Lisäsuoritusten vahvistamista koskeva hakemus. Pykälässä on uudet säännökset lisäsuoritusten vahvistamisen menettelystä. Velkoja voi hakea lisäsuoritusten vahvistamista ja maksettavaksi määräämistä kääntymällä suoraan tuomioistuimen puoleen maksuohjelman päätyttyä.

Valiokuntakäsittelyssä on havaittu epätarkoituksenmukaiseksi se, että velkoja kääntyisi suoraan tuomioistuimen puoleen. Kun otetaan huomioon, että velallisella on lakiehdotuksen mukaan tällöin oikeus vedota välttämättömien menojensa lisääntymiseen lisäsuoritusvelvollisuutta alentavana tai sen poistavana seikkana, hakemuksen aiheellisuutta on velkojan ja velallisen edun samoin kuin tuomioistuinkäsittelystä aiheutuvan työn ja kustannusten vuoksi syytä selvittää etukäteen. Lisäsuoritusten laiminlyönti voi johtua esimerkiksi velallisen unohduksesta,

jolloin suorituksista voidaan usein sopia, eikä tuomioistuinkäsittelyä tarvita. Velallisella voi olla myös esitettävänänsä sellaista selvitystä, jonka perusteella lisäsuoritusten vaatimiselle ei ole lainkaan perusteita tai niitä on vain osaksi. Kuten nykyisinkin, tuomioistuimen ulkopuolella velkoja voi esittää velalliselle vaatimuksia vain oman saatavansa perusteella. Myös tämä voi edesauttaa sopimusten syntyä, koska muiden velkojien kanssa ei ole tarpeen neuvotella.

Edellä lausutun perusteella valiokunta ehdottaa 61 a §:n 1 momentin säännöstä täydennettäväksi niin, että velkojan on pääsäännön mukaan esitettävä lisäsuorituksia koskeva vaatimuksensa ensin velalliselle, eikä hän voi tehdä hakemusta suoraan tuomioistuimelle.

Velkojan vaatimuksen on oltava perusteltu, hänen on ilmoitettava ne seikat, joihin vaatimus perustuu. Velkojan on muutosehdotuksen mukaan varattava velalliselle tilaisuus vastata vaatimukseen.

Se, ettei velkoja esitä vaatimusta velalliselle, ei kuitenkaan estä asian vireillepanoa tuomioistuimessa, eikä tuomioistuin voi jättää hakemusta tällä perusteella tutkimatta. Etukäteisselvittelyn tehostamiseksi ja tarpeettomien tuomioistuinkäsittelyiden välttämiseksi valiokunta ehdottaa jäljempänä oikeudenkäyntikuluja koskevan 62 §:n tarkistamista niin, että velkoja voidaan tällaisissa tapauksissa velvoittaa korvaamaan velallisen oikeudenkäyntikulut.

Velvollisuus vaatimuksen esittämiseen ennen hakemuksen tekemistä ei voi olla poikkeukseton. Velkoja saattaa saada tiedon vaatimuksen perusteesta, esimerkiksi velallisen saamasta perinnöstä, vasta silloin, kun hakemuksen tekemiselle ehdotettu kahden vuoden määräaika on loppuillaan. Tällöin voi olla liian vähän aikaa velallisen tavoittamiseen. Tämän vuoksi velkoja voisikin valiokunnan muutosehdotuksen mukaan jättää esittämättä vaatimuksen etukäteen velalliselle ja toimittaa hakemuksen suoraan tuomioistuimelle, jos tuomioistuinkäsittelyn siirtyminen saattaa aiheuttaa velkojalle oikeudenmenetyksen tai jos käsittelyn aloittamiseen viivytyksettä on muu painava syy. Painava syy voi olla esimerkiksi se, että velallinen ilmeisen sel-

västi yrittää vältellä velkojan yhteydenottoa tai saatavan maksamista taikka hakemuksen tekeminen kiireellisenä on välttämätöntä täytäntöönpanon turvaamiseksi. Painava syy kääntyä suoraan tuomioistuimen puoleen voi olla myös silloin, kun velallinen on esittänyt velkojalle 7 §:n 3 momentissa tarkoitettun selvityksen lisäsuoritusten perusteena olevista seikoista, mutta laininlyö maksaa omasta mielestäänkin riidattoman saatavan.

Valiokunta ehdottaa pykälän 1 ja 3 momenttia tarkistettavaksi myös niin, että niistä käy selkeästi ilmi, että lisäsuoritusten vahvistamista koskevassa asiassa annetaan täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu. Samasta syystä edellä on ehdotettu tarkistettavaksi 35 a §:n 6 momenttia.

62 §. Oikeudenkäyntikulut. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi säännös, jossa velalliselle asetetaan eräissä lisäsuoritusten vahvistamista koskevissa asioissa velvollisuus korvata velkojalle aiheutuneita kustannuksia.

Valiokunta on edellä ehdottanut 61 a §:n tarkistamista siten, että velkojan on ennen lisäsuoritusten vahvistamista koskevan hakemuksen tekemistä esitettävä vaatimuksensa velalliselle ja varattava hänelle tilaisuus vastata vaatimukseen. Tavoitteena on, ettei tuomioistuimen käsiteltäväksi tule asioita, joista voidaan sopia tai joissa velallisen selvitys johtaa siihen, että velkojan vaatimus osoittautuu aiheettomaksi. Tämän turvaamiseksi valiokunta ehdottaa 62 §:n muuttamista niin, että velkoja voidaan velvoittaa korvaamaan velallisen oikeudenkäyntikulut, jos velkoja tekee lisäsuorituksen määrän vahvistamista koskevan hakemuksen esittämättä velalliselle vaatimusta etukäteen ja varaamatta hänelle tilaisuutta vastata vaatimukseen.

Säännös voi tulla sovellettavaksi velkojan osalta muulloinkin, esimerkiksi silloin, jos velkoja tekee ilmeisen perusteettoman lisäsuoritus-hakemuksen. Harkinnassa on kuitenkin syytä antaa merkitystä myös velkojan asemalle, sillä yksityishenkilölle ei voi asettaa samanlaisia vaatimuksia kuin perintätoimintaa ammattimaisesti harjoittavalle.

Valiokunnan ehdottama muutos ei vaikuta siihen, mitä velallisen korvausvelvollisuudesta on pykälän perusteluissa lausuttu.

Voimaantulosäännös. Voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan tätä lakia sovelletaan, jos velkajärjestelyhakemus tai muu velkajärjestelyä koskeva asia on vireillä käräjäoikeudessa tämän lain voimaantullessa eikä päätöksen antamispäivää ole ilmoitettu tai jos asia tulee vireille tämän lain tultua voimaan.

Vireillä olevat maksuohjelman muuttamis- tai raukeamisasiat käsitellään loppuun noudattaen lain voimaantullessa voimassa olleita säännöksiä. Näin maksuohjelman muutosasiassa velalliselle voidaan laatia uusi maksuohjelma ohjelman keston jäljellä olevaksi ajaksi.

Vireillä olevassa maksuohjelman raukeamisesta koskevassa asiassa voidaan uuden 42 §:n 5 momentin nojalla määrätä velallisen maksettavista lisäsuorituksista ohjelman raukeamisen sijasta. Sen vuoksi velalliselle on tällaisissa asioissa välttämätöntä varata tilaisuus tulla kuulluksi.

Valiokunnan mielestä voimaantulosäännöksessä on syytä todeta, että lisäsuoritukset voidaan määrätä maksettavaksi sellaisellekin velkojalle, joka ei ole esittänyt sitä koskevaa vaatimusta. Jos velallinen on esittänyt sellaista selvitystä, jonka perusteella tuomioistuin katsoo, että velallisen maksettavaksi voidaan määrätä rästiin jääneet lisäsuoritukset eikä maksuohjelmaa määrätä raukeamaan, ei velkojan kuuleminen uudelleen ole lisäsuoritusten vaatimiseksi tarpeen.

Edellä mainittujen syiden vuoksi valiokunta ehdottaa voimaantulosäännöksen 2 momentin täydentämistä.

Voimaantulosäännöksen 8 momentin sanamuodon mukaan velallisella olisi oikeus vedota maksukyvyn heikkenemiseen vain silloin, kun maksuohjelma on päättynyt ennen lain voimaantumista. Jos maksuohjelma on kesken, velallinen voisi vaatia maksuohjelmaa muutettavaksi ehdotetun 44 §:n 1 momentin nojalla. Valiokuntakäsittelyssä on todettu, että voimaantulosäännös ehdotetussa muodossaan asettaisi sellaiset velal-

liset, joiden maksuohjelma päättyy pian lain voimaantulon jälkeen, huonompaan asemaan kuin velalliset, joiden maksuohjelma on jo päättynyt. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa säännöstä tarkistettavaksi niin, että näissäkään tapauksissa velallisen lisäsuoritusvelvollisuutta voidaan alentaa, jos velallisen maksukyky on olennaisesti heikentynyt.

Näissäkään tapauksissa velkojan on edellä muutettavaksi ehdotetun 61 a §:n nojalla ennen tuomioistuimen puoleen kääntymistä esitettävä vaatimuksensa velalliselle. Tällöin velallinen voi esittää velkojalle selvitystä, jonka perusteella lisäsuoritusvelvollisuuden oikeasta määrästä voidaan neuvotella. Jos neuvottelemalla päästään yksimielisyyteen, tuomioistuin käsittelyä ei tarvita. Myös oikeudenkäyntikuluja koskeva 62 § tulee sovellettavaksi näissä tapauksissa. Valiokunta ehdottaakin, että säännökseen lisätään viittaus 62 §:ään.

2. Laki verotusmenettelystä annetun lain 88 §:n muuttamisesta

88 §. *Veronhuojennus.* Pykälän nojalla verovirasto tai verohallitus voi myöntää täydellisen tai osittaisen vapautuksen verosta pykälän 2 momentin edellytysten täytyessä. Pykälän 2 momentin 1 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi uudeksi vapautusperusteeksi yksityishenkilön velkajärjestely, jotta velallisen ja velkojien kannalta kohtuuttomina pidettävien tilanteiden synty voidaan välttää. Tällaisia tilanteita syntyy erityisesti omaisuuden realisoinnista seuraavasta omaisuuden luovutusvoittoverosta.

Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat yleisesti pitäneet oikeana sitä, että luovutusvoittovero järjestellään niin, ettei siitä synny uutta velkaa. Sen sijaan käsitykset siitä, miten asia lakiteknisesti olisi hoidettava, ovat olleet varsin ris-

tiriitaisia. On myös epäilty sitä, ettei verottaja kuitenkaan myönnä veronhuojennusta, kun säännös on harkinnanvarainen eikä ehdoton.

Valittua lainsäädäntötapaa puoltaa se, että se on tasapuolinen eri velallisia kohtaan, kun lopputulos ei määräydy sen mukaan, milloin — ennen velkajärjestelypäätöstä vai sen jälkeen — omaisuuden realisointi on suoritettu. Kun huojennusperusteen taso nostetaan verottajan ohjeista lain tasolle, sen velvoittavuusaste lisääntyy ja edellyttää verottajalta verovelvollisten tasapuolista kohtelua.

Aloitteet

Käsiteltäviksi otetuissa laki- ja toimenpideoitteissa ehdotetaan erilaisia toimenpiteitä ylivelkaantuneiden henkilöiden auttamiseksi. Ehdotetut toimenpiteet eroavat jossain määrin hallituksen esitykseen sisällyvistä ehdotuksista. Kun valiokunta on asettunut puoltamaan hallituksen esityksen hyväksymistä, valiokunta ehdottaa laki- ja toimenpideoitteiden hylkäämistä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset),

että lakialoitteet LA 3/1999 vp, LA 143/1999 vp ja LA 27/2001 vp hylätään ja

että toimenpideoitteet TPA 28/2000 vp, TPA 118/2000 vp ja TPA 242/2000 vp hylätään.

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan yksityishenkilön velkajärjestelystä 25 päivänä tammikuuta 1993 annetun lain (57/1993) 4 §:n 2 momentti, 7 §:n 3 momentti, 10 §:n johdantokappale, 23 §:n 1 momentti, 30 §:n 2 momentti, 36 §:n 12 kohta, 40 §:n 1 momentti, 42 §:n 2 momentti, 44 §, 49 §:n *otsikko ja* 4 momentti, 50 §:n 3 momentti, 61 §:n 3 momentti ja 62 §,

sellaisina kuin niistä ovat 4 §:n 2 momentti laissa 113/1995, 30 §:n 2 momentti, 36 §:n 12 kohta, 40 §:n 1 momentti, 42 §:n 2 momentti, 49 §:n 4 momentti, 50 §:n 3 momentti ja 61 §:n 3 momentti laissa 63/1997, 44 § osaksi mainituissa laeissa 113/1995 ja 63/1997 sekä 62 § mainitussa laissa 63/1997 ja laissa 714/2000, sekä

lisätään lakiin uusi 10 a ja 35 a §, 41 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 63/1997, uusi 2 momentti, 42 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 63/1997, uusi 5 momentti, jolloin nykyinen 5 ja 6 momentti siirtyvät 6 ja 7 momentiksi, ja lakiin uusi 61 a § seuraavasti:

4 §

Maksukyvyn arviointi

— — — — —
Oikeusministeriön asetuksessa säädetään tarkemmin velallisen maksukykyä arvioitaessa huomioon otettavista seikoista. Asetuksen rahamääriä velallisen välttämättömistä elinkustannuksista tarkistetaan siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) säädetään. Tarkistettut määrät on ilmoitettava vuosittain marraskuun aikana säädöskokoelmassa julkaistavalla oikeusministeriön päätöksellä.

7, 10, 10 a, 23 ja 30 §
(Kuten HE)

35 a §

Lisäsuoritusvelvollisuus

(1—5 mom. kuten HE)

Tuomioistuिन voi hakemuksesta vahvistaa ja määrätä maksettavaksi velkojalle maksettavan

lisäsuorituksen määrän. Hakemuksesta ja vaatimuksen esittämisestä säädetään 61 a §:ssä.

(7 mom. kuten HE)

36 ja 40 §
(Kuten HE)

41 §

Maksuohjelman noudattaminen

— — — — —
Velallisella, jonka maksukyky on heikentynyt, on 1 momentin estämättä oikeus lykätä *kul-lekin* velkojalle tulevan maksun suorittamista maksuohjelman keston aikana yhteismäärältään enintään kolmen kuukauden maksuvelvollisuutta vastaavalla määrällä ilmoittamalla velkojalle lykkäyksestä ja sen syystä. Velallisen lykkäämä maksu erääntyy maksuohjelman päättyessä.

42, 44, 49, 50 ja 61 §
(Kuten HE)

61 a §

Lisäsuoritusten vahvistamista koskeva hakemus

Velkojan hakemus velallisen lisäsuoritusten vahvistamiseksi ja maksuvelvollisuuden määrittämiseksi voidaan tutkia vasta, kun maksuohjelma on päättynyt. Hakemus on tehtävä ilman aiheutonta viivytystä sen jälkeen, kun maksuohjelman kesto on päättynyt tai kun peruste lisäsuoritusvelvollisuudelle on tullut velkojan tietoon. Hakemusta ei voida tehdä enää sen jälkeen, kun maksuohjelman päättymisestä on kulunut kaksi vuotta. Ennen hakemuksen tekemistä velkojan on esitettävä velalliselle kirjallinen vaatimuksensa ja varattava velalliselle tilaisuus vastata vaatimukseen. Hakemuksen saa kuitenkin vaatimusta esittämättä tehdä, jos tuomioistuinkäsittelyn siirtyminen saattaa aiheuttaa velkojalle oikeudenmenetyksen tai jos käsittelyn aloittamiseen viivytystä on muu painava syy.

(2 mom. kuten HE)

Lisäsuoritukset voidaan vahvistaa ja määrätä maksettavaksi myös velallisen hakemuksesta. Mitä edellä säädetään velkojan hakemuksesta, koskee myös velallisen hakemusta.

62 §

Oikeudenkäyntikulut

Asiaan osalliset vastaavat itse menettelyyn osallistumisesta aiheutuvista kustannuksista. Edellä 57 §:n 1 momentissa tarkoitetussa väitteiden käsittelyssä ja, jos erityistä syytä on, maksuohjelman raukeamista ja lisäsuoritusten vahvistamista koskevan hakemuksen käsittelyssä, sovelletaan kuitenkin vastaavasti, mitä oikeudenkäyntikuluista riita-asiassa säädetään. (Poist.) Velallisen velvollisuudesta maksaa selvittäjälle palkkio ja korvaus kustannuksista säädetään 70 §:n 1 momentissa.

(1 mom. kuten HE)

2. Tätä lakia sovelletaan, jos velkajärjestelyhakemus tai muu velkajärjestelyä koskeva asia on vireillä käräjäoikeudessa tämän lain voimaan tullessa eikä päätöksen antamispäivää ole ilmoitettu, tai jos asia tulee vireille lain tultua voimaan. Jos tällaisessa vireillä olevassa asiassa on vaadittu maksuohjelman muuttamista tai raukeamista, asiassa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita menettelysäännöksiä, mutta lisäsuoritukset voidaan määrätä maksettavaksi sellaisellekin velkojalle, joka ei ole esittänyt sitä koskevaa vaatimusta. Muutoksenhakutuomioistuimessa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, jos asia on ennen tämän lain voimaantuloa ratkaistu alemmassa tuomioistuimessa ja sellaisessa asiassa myös käräjäoikeudessa, jos asia on muutoksenhakutuomioistuimesta palautettu käräjäoikeuteen. Palautetussa asiassa sovelletaan kuitenkin tämän lain 10 a §:ää.

(3—7 mom. kuten HE)

8. Tämän lain 49 §:n 4 momenttia sekä 61 a §:ää ja 62 §:ää sovelletaan, jos velalliselle ennen tämän lain voimaantuloa vahvistetussa maksuohjelmassa on määrätty lisäsuoritusvelvollisuus. Jos velkoja vaatii lisäsuorituksen määrän vahvistamista, ennen lain voimaantuloa kertyneitä lisäsuorituksia voidaan velallisen vaatimuksesta alentaa sellaisten seikkojen nojalla, joiden perusteella maksuohjelmaa voitaisiin tämän lain 44 §:n 1 momentin nojalla muuttaa. Jos maksuohjelma on päättynyt ennen tämän lain voimaantuloa, velkoja voi 61 a §:n 1 momentissa säädetyn määräajan estämättä vaatia lisäsuorituksen vahvistamista kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta. (Poist.)

(9 mom. kuten HE)

Helsingissä 19 päivänä marraskuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Henrik Lax /r	Kirsi Ojansuu /vihr
vpj.	Matti Vähänäkki /sd	Veijo Puhjo /vas
jäs.	Sulo Aittoniemi /alk	Tero Rönni /sd
	Leena-Kaisa Harkimo /kok	Mauri Salo /kesk
	Erkki Kanerva /sd	Petri Salo /kok
	Toimi Kankaanniemi /kd	Timo Seppälä /kok
	Seppo Lahtela /kesk	Marja Tiura /kok
	Kari Myllyniemi /kesk	Harry Wallin /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaisa Vuorisalo.

VASTALAUSE

Perustelut

Suomessa on edelleen 1990-luvun alkupuolen lamasta johtuen kymmeniätuhansia ihmisiä, joiden velkataakka on suurempi kuin minkä he jaksavat kantaa. Ylivelkaongelmasta kärsivät varsin naisten velallisten lisäksi heidän perheenjäsenensä ja läheisensä. Myös koko yhteiskunta ja kansantalous menettää vuosittain huomattavan määrän vero- ja muita tuloja, koska ylivelkaantuneet eivät voi elää normaalisti työ- ja liike-elämässä. Nykyinen tilanne ei ole kenenkään edun mukainen.

Hallitus on esittänyt muutoksia yksityishenkilön velkajärjestelystä annettuun lakiin ja verotusmenettelystä annettuun lakiin. Esitys parantaa monin tavoin velallisten mahdollisuuksia päästä velkajärjestelyyn ja sen avulla takaisin normaaliin elämään. Lakivaliokunta on lisäksi tarkentanut ja parantanut säännösehdoituksia.

Lakivaliokunnan mietinnön mukainen esitys ei kuitenkaan ota riittävän hyvin huomioon sitä, että velkajärjestelyn pitäisi olla riittävän kannustava, jotta työ- tai yrittämishaluinen ja -kykyisen henkilön aloitteellisuutta ja mahdollisuuksia selviytyä rohkaistaisiin. Tämä on kuitenkin sekä velallisen että hänen perheensä, mutta myös koko yhteiskunnan etu.

Järjestelmän kannustavuutta tulee parantaa. Parhaiten tämä tapahtuu nostamalla 35 a §:n 3 momentissa säädettyä tulo rajaa, jonka ylittävistä osasta alkaa lisäsuoritusvelvollisuus. Voimassa olevassa laissa raja on 610 euroa/vuosi. Määrä on ollut sama pykälän säätämisestä eli vuodesta 1997 alkaen. Valiokunnan mietinnössä on hyväksytty hallituksen esityksen mukainen 800 euroa/vuosi. Määrä on sinällään kohtuutoman alhainen ja varsinkin, kun otetaan huomioon kuluneiden vuosien aikana tapahtunut rahan arvon aleneminen. Se tulee nostaa 1 200 euroon/vuosi, jolloin se ei rankaise työnteosta tai yrittämisestä, vaan kannustaa siihen. Rajan nostaminen vähentää merkittävästi jo nyt ruuhkautuneen velkaneuvonnan ja myös tuomioistuinten työmääriä.

tuneen velkaneuvonnan ja myös tuomioistuinten työmääriä.

Toinen merkittävä puute lakivaliokunnan mietinnössä on se, että velkajärjestely ottaa uudistuksen jälkeenkin lapsiperheet huomioon erittäin huonosti. Kuitenkin lähtökohtana tulee olla se, että alaikäiset lapset eivät joudu kohtuutomasti kärsimään vanhempiensa tai huoltajiensa talousvaikeuksista. Tätä epäkohtaa voidaan korjata siten, että lisätilitysvolvollisuuden tulo rajaa nostetaan em. perusmäärästä 100 euroa jokaista velallisen asianomaisena vuonna vähintään kuusi kuukautta huollettavana olevaa alle 18-vuotiasta lasta kohden. Lapsiperheiden kannalta tärkeää on lisäksi se, että velallisen maksuvelvollisuutta määriteltäessä lapsilisää ei oteta maksukykyä lisäävänä tulona huomioon. Lapsilisä, joka ei nykytasollaan edes vastaa lapsesta perheelle aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia, on tarkoitettu käytettäväksi lapsen hyväksi. Näin lapsiperheiden mahdollisuutta selviytyä kohtuullisella tavalla kasvatus- ja huoltovelvollisuuksistaan parannetaan ja ehkäistään mahdollista myöhempää syrjäytymistä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 1. lakiehdotuksen 35 a § hyväksytään muutettuna seuraavasti:

35 a §

Lisäsuoritusvelvollisuus

(1 ja 2 mom. kuten LaVM)

Jos velallisen tulot kasvavat maksuohjelmaan merkittyihin tuloihin verrattuna kalenterivuoden aikana vähintään 1 200 euroa, velallisen on käytettävä velkojensa suoritukseksi kaksikolmasosaa 1 200 euroa ylittävästä osasta, ei kuitenkaan sitä määrää, jonka velallinen on vält-

tämättä tarvinnut tulojen hankkimisesta aiheutuneisiin tai muihin menoihinsa.

Edellä 3 momentissa mainittua euromäärää korotetaan 100 eurolla jokaista velallisen asian-

omaisena vuonna vähintään kuusi kuukautta huollettavana olevaa alle 18-vuotiasta lasta kohden. (Uusi)

(5—8 mom. kuten LaVM:n 4—7 mom.)

Helsingissä 19 päivänä marraskuuta 2002

Toimi Kankaanniemi /kd
Kari Myllyniemi /kesk
Mauri Salo /kesk

Sulo Aittoniemi /alk
Kirsi Ojansuu /vihr
Seppo Lahtela /kesk

